

Центральна виборча комісія як суб'єкт державного управління виборчими процесами в Україні

В науковій статті здійснюється аналіз діяльності Центральної виборчої комісії, як одного із суб'єктів виборчого процесу в Україні, її статус та повноваження

Ключові слова: Центральна виборча комісія, вибори, виборчий процес, суб'єкти виборчих процесів.

В научной статье осуществляется анализ деятельности Центральной избирательной комиссии, как одного из субъектов избирательного процесса в Украине, ее статус и полномочия

Ключевые слова: Центральная избирательная комиссия, выборы, избирательный процесс, субъекты избирательных процессов.

In the scientific article analyzes the activities of the Central Election Commission as one of the subjects of the electoral process in Ukraine, its status and powers.

Keywords: Central Election Commission, elections, electoral process, electoral subjects.

Постановка проблеми. Важливим аспектом в забезпеченні прав, свобод та законних інтересів громадян, проголошених Конституцією України, в тому числі і політичних прав, до яких належать право обирати та бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування, є державне управління суб'єктами, які забезпечують виборчі процеси в Україні. Одна з важливих ролей в державному управлінні виборчими процесами належить Центральній виборчій комісії, діяльність якої спрямована на організацію проведення незалежних, справедливих, вільних, таємних виборів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Тому, вважаємо необхідним дослідити адміністративно-правовий статус Центральної виборчої комісії, як суб'єкта, що забезпечує виборчі процеси в Україні.

Стан дослідження. Проблемним питанням організації виборів в Україні приділені наукові праці фахівців з загальної теорії держави та права, конституційного, адміністративного права та деяких інших спеціалістів, серед яких, в першу чергу, варто назвати наступних: В.Б. Авер'янов, А. В. Іванченко, Л.М. Козодой, О.В. Петришин, М.М. Рябець, Т.В. Стешенко, В.Д. Ткаченко, М.В. Цвік та деякі інші науковці. Не зважаючи на внесок зазначених вище вчених, питання дослідження Центральної виборчої комісії як одного із суб'єктів виборчого процесу в Україні не являлося предметом комплексного дослідження, що й зумовлює *актуальність* обраної тематики, а також визначає її *мету*. Завданням статті є дослідження діяльності Центральної виборчої комісії, як одного із суб'єктів державного управління виборчих процесів в Україні. *Наукова новизна* полягає в тому, що здійснено аналіз науково-теоретичних положень стосовно державного управління виборчими процесами, з'ясовано статус та повноваження Центральної виборчої комісії.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі відзначається, що розвиток людського суспільства призводив до появи таких державних органів, які в цілому дозволяли забезпечити його оптимальне функціонування. Механізм держави характеризується досить широким різноманіттям структурних та функціональних компонентів, проте його основними рисами визнаються: а) наявність людей, які спе-

ціально виконують функції управління (законотворчість, виконання законів, їх охорона від порушень); б) наявність складної системи органів та установ, які знаходяться у тісному взаємозв'язку під час здійснення своїх безпосередніх владних повноважень; в) забезпечення функцій усіх ланок державного апарату організаційними та фінансовими засобами, а у необхідних випадках – і примусовим впливом [1, с.134-135].

Державне управління як специфічний різновид діяльності органів держави існувало і продовжує існувати цілком об'єктивно. Адже його основне призначення – організація виконання правових актів та інших рішень державних органів шляхом різного роду владно-розпорядчого впливу на суспільні відносини та процеси (звідси, до речі, поширена характеристика його як «виконавсько-розпорядчої» діяльності) – не тільки зберігається, а й набуває все більшого значення в умовах загальної трансформації ролі держави у новостворюваному громадянському суспільстві з його ринковими механізмами, стандартами демократичної й відкритої державної влади [2, с.12 - 15].

Слід відзначити, що деякі фахівці з конституційного права до суб'єктів виборчого процесу, які під час проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів представницьких органів та їх посадових осіб забезпечують реалізацію суб'єктивного активного та суб'єктивного пасивного виборчого права, відносять: виборчі комісії, які здійснюють основні напрямки такої діяльності; офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу; органи державної влади та органи місцевого самоврядування; засоби масової інформації тощо [3, с. 71].

Головним керуючим органом виборчого процесу в Україні, відзначає М.М. Рябець, є Центральна виборча комісія (ЦВК), якій підпорядковані окружні виборчі комісії (ОВК) та дільничні виборчі комісії (ДВК). Окрім них, участь у адмініструванні виборчого процесу приймають: Кабінет міністрів України, Міністерство Фінансів України, Державне казначейство України, Національний Банк України, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерство закордонних справ, Міністерство оборони України, Міністерство юстиції України, Державна податкова адміністрація, Міністерство внутрішніх справ, архівні установи, суди та органи прокуратури [4, с. 9].

Центральне місце серед суб'єктів державного управління виборчих процесів в Україні безумовно займають виборчі комісії. Слід погодитися з позицією російських науковців, які відзначають, що «виборчі комісії відіграють вирішальну роль у забезпеченні найважливіших конституційних прав громадян – права обирати та бути обраним до органів державної влади і органів місцевого самоврядування, вільно виражати політичну волю, а також права мирної та цивілізованої передачі державної влади з урахуванням існуючих соціально-економічних і політичних умов» [5, с. 206]. «Як правило, виборні органи створюються так, щоб їх функціонування було незалежним від інших державних органів, незважаючи на те, що всі державні органи становлять єдину систему та перебувають в певній взаємозалежності» [6, с. 46].

За своєю юридичною природою, відзначає Т.В. Стешенко, вони є виборними, колегіальними органами спеціальної компетенції, що формується відповідними представницькими органами і до складу яких з правом вирішального чи дорадчого голосу включаються представники політичних партій, виборчих блоків партій чи кандидатів на виборні посади [7, с. 8].

Переходячи до з'ясування статусу Центральної виборчої комісії, як суб'єкта, який уповноважений забезпечувати виборчі процеси в Україні, слід відзначити, що правові

засади діяльності цього державного органу регламентуються Конституцією України [8] та іншими нормативно – правовими актами.

Згідно з положеннями, закріпленими в ч.1, 2 ст. 1 закону України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року № 1932-IV, Центральна виборча комісія є постійно діючим колегіальним державним органом, який діє на підставі Конституції України, цього та інших законів України і наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів в порядку та в межах, встановлених цим та іншими законами України. Комісія очолює систему виборчих комісій та комісій з референдуму, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму. Комісія здійснює контроль за діяльністю та консультативно-методичне забезпечення виборчих комісій, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, та комісій з місцевих референдумів [9]. Аналогічні положення, стосовно правового статусу ЦВК закріплені в ч. 2 ст. 1 Регламенту Центральної виборчої комісії, затвердженого постановою Центральної виборчої комісії від 26 квітня 2005 р. № 72 [10].

Досліджуючи повноваження Центральної виборчої комісії, як суб'єкту державного управління виборчих процесів необхідно відзначити наступне.

Кожний державний орган або посадова особа, відзначає М.В. Цвік та деякі інші фахівці, для здійснення своїх функцій і завдань наділяються власною компетенцією. На думку науковців, компетенція - це окреслений законодавством певний обсяг повноважень, обов'язків та прав державного органу чи посадової особи. Державні органи чи посадові особи не можуть ухилятися від реалізації своєї компетенції, але водночас не мають права виходити за її межі. При цьому державно-владне повноваження, особливість юридичної природи якого полягає в тому, що воно є своєрідним «правообов'язком», або «владним» правом, спрямованим на виконання покладеного за посадою обов'язку, повинно бути завжди конкретним за змістом і законодавчо обмеженим за обсягом. Компетенція державного органу встановлюється Конституцією або відповідним актом законодавства, залежить від характеру функцій та завдань, для виконання яких створений орган, а також його місця в системі державного апарату [1, с. 132].

Аналізуючи зарубіжний досвід побудови органів, які забезпечують підготовку та проведення різноманітних виборчих процесів, ми погоджуємось з думкою Д. Ковриженко, що аналіз зарубіжного законодавства, яким визначено організацію, повноваження та порядок діяльності органів управління виборчим процесом дозволяє стверджувати, що в країнах, у яких вищі органи управління виборчим процесом наділені вагомими повноваженнями щодо організації та проведення виборів, значна увага приділяється забезпеченню такого порядку їх формування, за якого б виключалась можливість впливу на їхню діяльність органів державної влади. В тих же країнах, де обсяг повноважень відповідних органів значно звужено, або законодавством унеможливлено його вплив на результати виборів (через забезпечення прозорості підрахунку голосів тощо), проблема забезпечення їхньої незалежності від впливу з боку держави не є актуальною і функції таких органів покладено на центральні органи виконавчої влади. В Україні, як відомо, законодавством створено значні можливості для впливу ЦВК, окружних (для виборів народних депутатів

України) та територіальних (для виборів Президента) виборчих комісій як на хід, так і на результати виборів. Відповідно, проблема забезпечення незалежності ЦВК та інших виборчих комісій набула гострої актуальності. Передбачений Конституцією України порядок призначення та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії зумовлює значний вплив на діяльність ЦВК Президента України: парламент позбавлено права ініціювання кандидатур на посади членів ЦВК та припинення їхніх повноважень на посадах (відповідні повноваження повністю зосереджено в руках глави держави). За таких умов навряд чи можна говорити про те, що ЦВК — повністю незалежний державний орган, який здійснює свої повноваження самостійно, незалежно від інших органів державної влади [11].

Загальні повноваження ЦВК закріплені в ст. 17 закону України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року № 1932-IV. Так Центральна виборча комісія: 1) забезпечує реалізацію і захист виборчих прав громадян України та права на участь у референдумах; 2) забезпечує дотримання передбачених Конституцією та законами України принципів і засад виборчого процесу та процесу референдуму; 3) здійснює контроль за додержанням вимог законодавства України про вибори і референдуми; 4) забезпечує однакове застосування законодавства України про вибори і референдуми на всій території України; 5) здійснює консультативно-методичне забезпечення діяльності виборчих комісій та комісій з референдумів, приймає обов'язкові для використання в роботі виборчих комісій та комісій з референдумів роз'яснення і рекомендації з питань застосування законодавства України про вибори і референдуми; 6) готує пропозиції щодо вдосконалення законів з питань проведення виборів та референдумів; 7) звертається в разі необхідності до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції України, законів України або окремих їх положень з питань, що стосуються організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні; 7 - 1) встановлює систему територіальної організації загальнодержавних виборів шляхом утворення територіальних виборчих округів та виборчих дільниць з особливостями, визначеними відповідним законом про вибори; 8) є розпорядником Державного реєстру виборців, забезпечує його ведення та функціонування відповідно до закону; 9) здійснює контроль за дотриманням політичними партіями, іншими суб'єктами виборчого процесу та процесу референдуму вимог законодавства про вибори і референдуми; 10) забезпечує на виборах і референдумах акредитацію офіційних спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій відповідно до закону, видає їм посвідчення; 11) здійснює заходи щодо підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів; 12) публікує інформацію про підготовку та проведення виборів і референдумів в Україні, матеріали про свою діяльність, а також інші матеріали, що стосуються виборчого та референдумного процесів; 13) здійснює інші повноваження, передбачені законами України.

З нашої точки зору до загальних повноважень ЦВК необхідно віднести повноваження Комісії в сфері фінансового забезпечення організації підготовки і проведення виборів і референдумів в Україні та повноваження в сфері міжнародного співробітництва Комісії, відповідно ст. ст. 23, 24 закону України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року № 1932-IV.

До спеціальних повноважень Центральної виборчої комісії необхідно віднести повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України; повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення виборів народних депутатів України; повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення всеукраїнського референдуму; повноваження Комісії щодо організації

підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів; повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення місцевих референдумів, які регламентуються ст.ст. 18, 19, 20, 21 закону України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року № 1932-IV та відповідно, ст. 25 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року № 474-XIV [12], ст. 30 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року № 4061-VI [13], ст. 24 закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 року № 2487-VI [14], ч. 1 ст. 44 Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475-VI [15] та деякими іншими нормативно-правовими актами.

Висновок. Підсумовуючи певні теоретичні та нормативно правові аспекти діяльності ЦВК, як органу державного управління виборчих процесів в Україні необхідно зробити певні висновки.

1. Слід відзначити, що Центральна виборча комісія — це постійно діючий, незалежний, колегіальний державний орган, наділений чинним законодавством повноваженнями щодо організації підготовки і проведення існуючих в Україні виборчих процесів. Незалежність діяльності цього державного органу говорить не про те, що цей орган нікому не підконтрольний, і не підзвітний, а про те, що діяльність ЦВК чітко регламентована Конституцією України та чинним законодавством, причому будь — яке втручання в діяльність Комісії заборонено законами.

2. Аналіз національного виборчого законодавства дає змогу зробити висновок, що повноваження Центральної виборчої комісії умовно можна поділити на загальні та спеціальні. До першої групи повноважень ЦВК необхідно віднести повноваження у сфері організаційно-правового забезпечення діяльності цього органу з приводу забезпечення конституційно проголошеного права громадян обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. До другої групи повноважень ЦВК (спеціальних) повноважень необхідно віднести повноваження цього органу з приводу виборів Президента України, народних депутатів, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів та проведення всеукраїнського референдуму. На нашу думку це зумовлено особливостями кожного із виборчих процесів, які існують в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін. // За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. - Харків: Право, 2002. - 432 с.
2. Авер'янов В.Б. Державне управління: теорія і практика / В.Б Авер'янов. — К., 1998. - 432 с.
3. Козодой Л.М. Конституційно-правовий статус суб'єктів виборчого процесу в Україні : дис...канд. юрид. наук : 12.00.02 / Козодой Леонід Михайлович. — К., 2006. — 228 с.
4. Методичні рекомендації щодо порядку реалізації положень Закону України «Про вибори народних депутатів» / під заг. ред. М. М Рябця. — К.: Діапрінт, 2005. — 74 с.
5. Избирательное право, избирательный процесс в Российской Федерации: Учебник для вузов / Отв. ред. — д-р юрид. наук А. В. Иванченко. — М.: Издательство НОРМА, 1999. — 856 с.
6. Сравнительное избирательное право: Учебное пособие. — М.: Издательство НОРМА, 2003. — 208 с. — (Издательский проект «Зарубежное и сравнительное избирательное право»).
7. Стещенко Т.В. Выборчі комісії: правовий статус і організація роботи: автореф. дис. ... канд. юрид.

наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Т.В. Стешенко. – Х., 2000. – 19 с.

8. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – N 30. – Ст. 141.

9. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 448.

10. Регламент Центральної виборчої комісії, затв. постановою Центральної виборчої комісії від 26 квітня 2005 р. № 72 // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0072359-05>.

11. Ковриженко Д. Управління виборчим процесом / Д. Ковриженко // «Часопис Парламент» №6/2003 // Офіційний сайт Лабораторії законодавчих ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.parliament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=301&iar_id=469&as=2.

12. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 року N 474-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – N 14. – Ст. 81.

13. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 25 березня 2004 року N 1665-IV / // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – N 27-28. – Ст. 366.

14. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 10 липня 2010 року № 2487-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 35-36. – ст. 491.

15. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 6 листопада 2012 року № 5475-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013 р. - № 44-45. - Стор. 2336. – Ст. 634.

УДК 349.2

Сайнецький О. П., здобувач Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, співробітник Служби Безпеки України

Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців

Стаття присвячена особливостям правового регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців як гарантії їх правового і соціального захисту. Виокремлено та охарактеризовано основні ознаки пенсійних правовідносин військовослужбовців. Проаналізовано сучасний стан правового регулювання правовідносин військовослужбовців у сфері пенсійного забезпечення.

Ключові слова: пенсійні правовідносини, пенсійне забезпечення військовослужбовців, гарантії соціального забезпечення.

Статья посвящена особенностям правового регулирования пенсионного обеспечения военнослужащих как гарантии их правовой и социальной защиты. Выделены и охарактеризованы основные признаки пенсионных правоотношений военнослужащих. Проанализировано современное состояние правового регулирования правоотношений военнослужащих в сфере пенсионного обеспечения.

Ключевые слова: пенсионные правоотношения, пенсионное обеспечение военнослужащих, гарантии социального обеспечения.

This article is devoted to the peculiarities of legal regulation of military pensions as a guarantee of their legal and social protection. Allocated and described the main features of pension military relations. Analyzed current state of the legal regulation of relations in the sphere of military pensions.

Keywords: legal retirement, pensions of military personnel, guarantee of social security.